

Over de perikelen rond het bouwen van de sluis te Plassendale en het graven van de vaart Plassendale – Oostende.

1. Brugge zoekt uitwegen naar de zee.

De sluis van Plassendale, waarover ik het hier verder zal hebben, is niet de huidige sluis op het kanaal Plassendale – Nieuwpoort, maar wel de sluis die rond 1620 gebouwd werd, om de Ieperleet bij Plassendale in verbinding te stellen met de zee te Oostende en die nagenoeg 50 jaar later werd afgebroken.

De Ieperleet is een oude waterloop die, kort gezegd, Ieper over Diksmuide, Nieuwpoort en Oudenburg, verbond met Brugge.¹ Te Brugge mondde ze uit, waar zich nu de Handelskom bevindt, in een waterloop die later het Oude Zwin werd genoemd. Dat Oude Zwin liep langs de huidige Koolkerkse steenweg tot aan de Pereboom vanwaar het oostwaarts liep en te Monnikenrede in het Zwin uitmondde.²

Het zwin was een zeearm die al van in de twaalfde eeuw aan verzanding onderhevig was. De Bruggelingen, om die verzanding tegen te gaan, wilden de hoeveelheid oppervateren doen toenemen die, bij lozing langs het Zwin in zee, de verzanding moest tegenwerken. Er bestonden toen al verscheidene waterlopen waanronder de Reie, later de Brugse Leie of Zuidleie genoemd, die het water van het Bulskampveld, de hoogten van de streek tussen Wingene en Beernem, naar Brugge voerde, en ook het water van de heuvelrij Zwevezele, Lichtervelde, Torhout, Aartrijke.³

Enkele jaren vóór 1291 – het zou omstreeks 1270 – 1280 geweest zijn – hadden de Bruggelingen al de hoogtekam tussen Beernem en Sint-Joris-ten-Distel doorgegraven en hun waterloop verbonden met de bovenloop van de Durme, de Hoge Kale genoemd.⁴ In de volgende jaren werd die vaarweg verbreed en verdiept. Ze dachten aan het graven van een vaart die de Zuidleie zou verbinden met de Leie in de omgeving van Deinze om zodoende het water van de Leie naar Brugge af te leiden.

¹ VAN DEN BUSSCHE E. L'Yperleet. La Flandre. 13^e vol. 1882, p.177 – 246.

² De SMET J. Tables du commerce et de la navigation, p.108. Extrait du Bulletin de la commission royale d'Histoire, II, 1930.

³ COORNAERT M. De geschiedenis van de Brugse Leie. Kultureel Jaarboek van de provincie Oost- Vlaanderen 1979. Bijdragen. Nieuwe reeks, nr. 10, p. 37.

⁴ COORNAERT M., o.c., p. 38.

Dat is ongeveer wat nu geschiedt met het Schipdonkkanaal, dat echter pas in de jaren 1857 – 1863 werd gegraven.⁵ De Bruggelingen kregen daartoe de toelating van graaf Lodewijk van Male in 1379. Daarmee wilde hij het trouwe Brugge belonen tegenover het ontrouwe Gent. Dat was natuurlijk niet naar de zin van de Gentenaars. Ze voorzagen niet alleen dat het water van de Leie langs die verbinding naar zee zou lopen in plaats van door Gent te vloeien, maar ook dat de Gentse schippers, die langs de Leie een druk vervoer van granen onderhielden met Frankrijk, die trafiek zouden verliezen ten voordele van de Brugse schippers.

Jan Yoens (1317 – 1379), die zelf uit een Gents geslacht van vrije schippers stamde, had het tot deken van de Nering van de Vrije Schippers gebracht en zag dus goed het dreigend gevaar in. Toen graaf Lodewijk van Male, voor wie de Bruggelingen partij hadden gekozen, hun toestond de werkzaamheden aan te vatten om hun waterloop verder oostwaarts uit te graven, trok Jan Yoens ten strijde met een Gentse politiemacht, de Witte Kaproenen genoemd. In de buurt van Aalter viel hij de graafwerkers aan, dreef ze uiteen en vernielde de werken, kort na 23 juli 1379.⁶ In de volgende eeuwen veranderde er weinig. Brugge beperkte zich ertoe de Zuidleie en haar zijbeken te reinigen om de scheepvaart in stand te houden.

Toen Alexander Farnese aan de herovering van de Nederlanden was begonnen voor de Spaanse kroon, had hij de Brugse Leie in het najaar 1584 overgestoken en dwong Brugge en Damme, die door de Geuzen was bezet, tot overgave. Gent zou zich slechts half september aan Farnese onderwerpen. Ondertussen hadden de Bruggelingen van die toestand gebruik gemaakt om op 28 augustus 1584 van Franese het octrooi los te krijgen om de Zuidleie verder naar het zuidoosten door te graven en te verbinden met de Leie te Deinze.⁷ De graafwerken werden in 1585 op enkele plaatsen uitgevoerd, maar stil gelegd in het najaar onder het protest van enkele steden van het Leie- en Scheldebekken.⁸ Gent liet zich natuurlijk ook niet onbetuigd in dat verweer. Ondertussen echter was de vaarweg van Brugge naar het Zwin afgesneden door die van Sluis. Die hadden immers al in 1584 de doorvaart belet. Toen Farnese in augustus 1587 Sluis kon bezetten, bleek de Verse Vaart onbruikbaar geworden. Brugge zocht nu een uitweg langs de Ieperleet naar Nieuwpoort.⁹ Door de zeer troebele tijden was de streek bij Oostende erg onveilig. De Hollanders hielden de stad bezet en de zee kreeg vrije

⁵ Zie daarover ook: ANDRIES J.O. *Recherches historique sur les voies d'écoulement des eaux des Flandres*. Brugge 1838.

⁶ COORNAERT M., o.c., p. 45.

⁷ COORNAERT M., o.c., p. 75-76.

⁸ COORNAERT M., o.c., p. 87.

⁹ COORNAERT M., o.c., p. 95.

toegang tot gans de omgeving. Heel de streek rond Oostende, zelfs tot ver in het binnenland, werd door wilde strooptochten van de vrijbuiters van uit de versterkte stad onveilig gemaakt. Farnese slaagde er niet in Oostende in te nemen dat zich slechts jaren later, na het beruchte driejarig beleg 1601 – 1604, onder de mokerslagen van de troepen van de Italiaanse veldheer Ambrosio Spinola, zou overgeven aan aartshertog Albrecht.

2. De toestand in de omgeving van Oostende na de reductie.

Ook na 1604 hielden de Hollanders noordelijk Vlaanderen bezet zodat de uitwegen naar de zee langs de Schelde, de Sasse vaart en het Zwin gesloten bleven. De Prins van Oranje bezette Sluis en Sas van Gent. In het noorden van Vlaanderen stonden vele gebieden onder water en Hollandse troepen bestookten geregeld de streek van uit hun verschansingen. Het Twaalfjarig Bestand 1609 – 1621 betekende een verademing na al die jaren van strijd, honger, ontberingen en vernielingen.

Op 23 februari 1612 werd door Hun Hoogheden opdracht gegeven aan dijkgraaf Everaert van Cauwerve, ingeniarij Derick de Mol en de gezworen landmeters van het Brugse Vrije Florens van Marissiën en François Marisaël om in samenspraak met de burgemeester en de pensionaris van de stad Brugge en van het Vrije, in naam van hun collegiën, met de gouverneur van Oostende, met de prelaat van Oudenburg, met de afgevaardigden van de vier wateringeng van 's Heer Woutermans, van Blankenberge, van Camerlincx en van Gistel, plannen te bespreken over de eventuele dijkwerken uit te voeren in de omgeving van Oostende.

Een inspectietocht werd gemaakt met afgevaardigden van Hun Hoogheden de commies d' Ayala, jonkheer Jan de Chastelet en de ingeniarij meester Jan Spruute en meester Cornelis van Harlem. Verslag daarover werd gegeven op 31 maart 1612. De gouverneur van Oostende was natuurlijk zeer begaan met het behoud van de fortificaties. Over de aan te leggen dijken en sluisen in het krekengebied zond Oostende bleken heftige discussies ontstaan te zijn nopens ernstige geschillen met de ingeniarij Spruute en van Harlem. De plaatselijke afgevaardigden, om hun mening te ondersteunen, beriepen zich op het advies van de dijkgraaf van Zeeland die zij daarover hadden geraadpleegd. Ze wezen ook op het nadelig resultaat van het leggen van de dijk en sluis van Reygaerts-vliet bij de stad van Sluis.

Het plan van Spruute en van Harlem bestond erin de grote geul tussen twee dijken te leiden tot bij het fort Sint- Michiel (gelegen langs de Gouweloze) en daar een sluis te bouwen voor de afwatering. Verder zouden zij een nieuw kanaal maken tussen twee dijken tot aan Plassendale en daar, in de watering van Blankenberge of daaromtrent, een kom maken om het zeewater te ontvangen tenein-

de het te laten uitstromen bij laagtij, samen met de lozing van het zoet water, om zodoende de haven te schuren.

De plaatselijke afgevaardigden hadden grote twijfels over het nut van dat nieuw kanaal en van de geplande schuurkom die 200 gemeten (88,5 ha) of meer groot zou zijn. Ze kloegen het groot verlies van vruchtbaar landbouwgrond aan en tevens de grote kosten om dat alles te verwezenlijken. Bovendien wezen ze op de grote afstand van 2.000 roeden (7,680 km) tot de havenmond zodat bij kranktij gevreesd werd dat de vloed niet zo ver zou geraken.

Hun advies was dan ook alles te laten in de toenmalige staat en zich toe te leggen op het behoud van de stad, die door haar vooruitspringende ligging in zee “door de gheweldichste wynden ende tempeesten van de zee” dreigde verzwolgen te worden. Immers, de duinen ten westen van de stad waren al over een lengte van 14 of 15 roeden (ca. 55 m) doorgebroken en dat zou nog erger worden.¹⁰

Rond dezelfde tijd deden zich bij Snaaskerke op de Ieperleet nog andere problemen voor. Zijn Hoogheid had op 28 juli 1611 brieven gestuurd aan het magistraat van de stad Brugge, ondertekend door hem en zijn griffier van Financiën Kinschot om 2.000 pond tournois te halen, in naam van de Generaliteit, uit het overschot van de impositiën beheerd door commies Franciscus Dominicle, ten einde tussen Plassendale en Snaaskerke, zo vlug en zo goedkoop mogelijk twee sluizen of speien te bouwen. Ze moesten dienen om Loys Coorde toe te laten om over het water bundels rijshout aan te voeren (uit het Houtland) die nodig waren voor de werken en voor de fortificaties van Oostende en tegelijk om toe te laten koopwaren te vervoeren uit de havens van Duinkerke, Nieuwpoort en Oostende naar Brugge.

Het vlug en goedkoop werk was er ook naar. Een paar jaar later lieten de sluismeesters en de gezworenen van de watering van Gistel, van Camerlinckx en van ‘s Heer Woutermans aan de Staten van Vlaanderen weten dat bij een schouwing, uitgevoerd door Burgemeesters en Schepenen van het Vrije, bevonden werd dat één van de twee speien bij de overdracht van Snaaskerke was uitgebroken en verwijderd en dat de andere “staende in sobere ghesteltenisse” nog moeilijk zou kunnen weerstaan aan de aanvallen van de zee bij springvloeden. Ze vroegen de noodzakelijke herstelling van de overgebleven spei en het bouwen van een nieuwe spei op een geschikt geachte plaats.¹¹

¹⁰ S.A. Brugge. Nr 523 Wateringen 1442 – 1844. Portefeuille nr 345 over Snaaskerke, 's Heer Woutermans, Camerlinckx, Gistel enz.

¹¹ S.A. Brugge. Ibid.

3. Eerste ideeën over een vaart Gent – Brugge – Oostende.

Prins Albrecht verleende aan de Staten van Vlaanderen in 1613 een octrooi om een kanaal te graven dat Gent en Brugge met de zee te Oostende zou verbinden.¹² Daarop begonnen de Staten van Vlaanderen naar geldmiddelen uit te zien.

Daar alle waterlozingen van de streek rond Brugge naar het noorden onmogelijk waren, protesteerden de wateringeng van Blankenberge, van Eyensluis en van Groot Reygaertsvliet bij de Staten van Vlaanderen tegen de inundaties die zij ondervonden door de wateren van de Zuidleie. Als gevolg daarvan stuurde aartshertog Albrecht een brief aan de Staten van Vlaanderen en deze verklaarden zich op 22 mei 1618 akkoord om in die zomer nog de Ieperleet tussen Brugge en Plassendale tussen dijken te leggen om zo het water van de Zuidleie tijdens de aanstaande winter 1618 – 1619 zeewaarts te leiden en aldus alle inundaties in deze wateringeng te vermijden. De werken gingen ook uitgevoerd worden met het oog op de scheepvaart. Toelating werd verleend dat de watering van Blankenberge 100.000 gulden daartoe zou lichten van het maalderecht tegen 6,25 procent, lopende vanaf 1 november 1619.

De Staten van Vlaanderen zouden de jaarlijkse intresten betalen tot aflossing van het kapitaal.¹³ De watering van Blankenberge ging akkoord en op 16 juni 1618 betuigde aartshertog Albrecht van uit Mariemont dat hij de lichting van 100.000 gulden beaamde en hij gaf de Staten van Vlaanderen de opdracht een afvaardiging naar Brugge te sturen om zich op de hoogte te stellen en na te gaan wat er zal nodig zijn voor de uitvoering van deze werken en voor de onteigeningen om de vaart te verbreden.¹⁴

De ingeniarissen Florens van Marissiën en Bruno van Cuyck moesten de Ieperleet visiteren en kregen op 9 juli 1618 opdracht een bestek op te maken van de bermen langs weerszijden en van het sas dat men te Plassendale zou maken. Daarop moesten zie de werken van de Ieperleet afpalen. Steven de Meester moest het bestek van de duikeldammen en het concept van de aanbesteding maken.¹⁵ Vooraleer de aanbesteding doorgang vond werden de afgevaardigden van het Vrije: de deken van het kapitel van Sint- Donaas, de heer Leysschot en burgemeester Zeghers, door de ingeniarissen gemaand nog eens ter plaatse te gaan kijken.¹⁶

¹² COORNAERT M., o.c., p. 97, steunend op Arthur Verhougstraete, Mengelingen over de noordkant van Aalter. Appeltjes van het Meetjesland nr. 7, p.115.

¹³ R.A. Gent. St.v.Vl. Resolutieboek 115, f° 50.

¹⁴ Ibid. f° 53

¹⁵ Ibid. f° 55 – 55v°.

¹⁶ Ibid. f° 64.

4. De vaart Brugge – Plassendale komt tot stand.

Op woensdag 11 juli 1618 werden de voorwaarden bekend gemaakt voor het graven, verbreden en verdiepen van de Ieperleet tussen de twee speien, een halve mijl buiten Brugge gelegen, en de overdracht te Plassendale over een afstand van ongeveer 3.300 roeden (12.672 m)¹⁷

Op 11 december 1618 besliste het Vrije de afpaling van het sas te Plassendale te laten gebeuren teneinde de aannemers de plaats aan te wijzen waar hun materialen konden gelost en gestapeld worden. Jonkheer Jan de Saldaigne kreeg op 2 januari 1619 eindelijk toelating van de Staten van Vlaanderen 24.000 gulden te lichten tegen 9 procent voor de betaling van de aannemers voor de werken aan het sas en de schuursluizen.¹⁸

Dezelfde bovengenoemde ingeniarissen van Marissiën, van Cuyck en de Meester werden op de vergadering van 28 februari 1619 met de Staten van Vlaanderen te Gent, belast het contract op te maken voor de aanstaande aanbestedingen voor de Ieperleet en voor het maken van de putten en de kom van het sas en ook voor de levering van ijzerwerk.¹⁹

Op 2 maart 1619 werden de voorwaarden vastgelegd voor het uitgraven, verbreden en verdiepen van de Ieperleet vanaf de gebroken brug buiten de Sint-Leenaartspoort te Brugge tot aan de twee hierboven gemelde speien, tot waar het werk van vorige zomer van uit Oostende was in gang gezet. Dat uitgraven moest gebeuren op een diepte van 5½ voet (1,50 m) beneden de bovenrand van de meest noordelijke waterpaal onder de brug van Nieuwege en over een breedte van 53 voet (14,50 m) op de bodem.²⁰

5. Sas en schuursluis te Plassendale.

Nopens de juiste plaats van het sas van Plassendale was er al geruime tijd discussie geweest. De burgemeesters betoogden het sas te leggen dicht bij de stad Oostende. De markies Spinola had zijn gezant te Brugge laten weten dat de plaats van het sas gekozen was met kennis van zaken en na raadpleging van ingeniarissen. Op 4 maart 1619 werd dan besloten het sas maar te bouwen waar het gepland was en voort te gaan met de aanbestedingen. Toch werd beslist ter plaatse een visitatie te doen om te zien of een groot deel van de landen van 's

¹⁷ Ibid. f° 69 - 76

¹⁸ Ibid. f° 96.

¹⁹ Ibid. f° 110.

²⁰ Ibid. f° 111.

Heer Woutermansambacht langs de oostkant van de Keignaert kon bedijkt worden en daartoe stappen te zetten bij de markies en elders.²¹

Op 6 maart 1619 werd beslist dat de aanbesteding voor het ijzerwerk voor de sluis van Plassendale zou doorgaan op 14 maart en de toeslag op 16 maart. Daarop volgde ook de aanbesteding voor het ophangen van de vier paar grote slagdeuren en ander ijzerwerk.²²

Uit het bestek blijkt dat er voor het sas van Plassendale twee putten moesten gemaakt worden. De “verse put”, d.w.z. de put aan het bovenhoofd langs de kant van de Ieperleet, moest gegraven worden op 9 voet (2,47 m) onder de bovenrand van de noordelijkste waterplaat van de brug van Nieuwege en die bodem moest 10 roeden (38,40 m) lang en breed zijn. De “zoute put”, d.w.z. de put aan het benedenhoofd van het sas langs de kant van de zee, moest 10½ voet (2,88 m) diep zijn t.o.v. hetzelfde merkteken, 11 roeden (42,25 m) lang en 16 roeden (61,45 m) breed zijn. Tussen die twee putten moest en saskom gegraven worden van 300 voet (82,20 m) lengte, 70 voet (19,20 m) breedte op de bodem en 7½ voet (2,05 m) diepte onder hetzelfde merkteken.

Ten noorden van dit sas werd een schuursluis en een schuurkanaal gegraven. De put van de schuursluis had dezelfde afmetingen als die van het benedenhoofd van het sas: 10½ voet diep, 11 roeden lang en 16 roeden breed. De schuursluis lag naast de “zoute put”. Tussen het schuurkanaal en de saskom was er een dijk, 42 voet (11,50 m) breed op de kruin, die zelf 20 voet (5,50 m) boven het sluisbed van het bovensluishoofd lag. Het schuurkanaal moest vanaf het metselwerk van de schuursluis tot in de vaart een bodembreedte hebben van 40 voet (11 m). Langs de kant van de vaart moest de diepte van het schuurkanaal dezelfde zijn als van de vaart en geleidelijk toenemen tot op de bodem van de schuursluis.

Al de graafwerken moesten gebeuren tussen twee dammen, één langs de kant van de zee en één aan de kant van de vaart. Het drooghouden tussen beide dammen gebeurde met paardenmolens die dag en nacht aan het werk waren tot 15 september 1619, terwijl de timmerlieden en de metselaars in de putten aan het werk waren. Alles moest opgeleverd worden tegen 1 oktober 1619.²³

Op 15 april 1619 stelde de magistraat van het Vrije vast dat er nog 500.000 gulden nodig waren, boven het bedrag van de werken die al besteed waren, tot afwerking van de vaart Gent – Brugge en van de Ieperleet. Daartoe moesten de maalderijrechten nog met twee jaar verlengd worden, hetgeen 400.000 gulden zou opleveren. Het Vrije zou dat meteen voorschieten om terstond het opmaken van de bermen en van de dijken van de Ieperleet aan te besteden tussen Brugge en Plassendale. Op 19 april 1619 werd beslist dat de burgemeesters de afgevaar-

²¹ R.A. Brugge. Reg. Vrije nr. 30, f° 14.

²² R.A. Gent. St. v. Vl. Resol. 115, f° 117, 123.

²³ Ibid. f° 113 v°.

digden van de watering van Blankenberge, van Eyensluis en van Reygaersvliet zouden ontbieden om hen te laten weten dat zij aan Zijn Hoogheid zullen vragen hen te beschermen tegen de te verwachten wateren uit de Zuidleie.²⁴

6. De oude overdrachten te Plassendale en te Snaaskerke.

Tijdens de duur van al die werken was er te Plassendale ten dienste van de scheepvaart een overdracht in gebruik, waarvan de pachter in 1619 Andries Eeckman was die daarvoor aan de Staten van Vlaanderen 200 pond tournois (320 pond parisis == 160 gulden) betaalde.²⁵ Deze overdracht was daar al vele jaren in gebruik en door de watering van Blankenberge verpacht aan Andries Eeckman. Tijdens het beleg van Oostende, op 2 januari 1603, noteerden de Staten van Vlaanderen dat de sluismeesters van de watering van Blankenberge waren komen klagen dat de overdracht van Plassendale op het punt stond te breken, wat zeer schadelijk zou zijn voor het land en voor de prins. De oorzaak was dat de schepen veel te zwaar beladen waren met wiepen (een wiep is een ineengevlochten bos rijshout met taaie wilgentwijgen tot een bundel samengebonden) en fascinen (een fascine is een regelmatig afgewerkte bundel rijshout, gebezigd als bekledingsmiddel bij dijkwerken, glooiingen, enz.) tot boven de ijk. Dat was buiten de pachtvoorwaarden aangegaan met Andries Eeckman waarin stond dat geen enkel schip mocht geladen zijn boven zijn ijk. Dat gebeurde nu echter op bevel van generaal Steelant. Die zaak werd opgelost door het sluiten van een overeenkomst tussen generaal Steelant en Andries Eeckman, waarbij deze laatste voor de duur van vier maanden tussen, 1 januari en 30 april 1603, per maand, 50 gulden zou ontvangen. Daarvoor moest hij de overdracht verzekeren, de kosten van de repen (een reep is een zwaar touw waarmee men de schepen over de overdracht trekt) en de overdracht herstellen.²⁶

Ook te Snaaskerke was er aan de plaats Verloren Cost een overdracht waarvan de overdrachtmeester in 1619 Jan Andries was. Aan Verloren Cost waren er ook speien waarlangs het overtollige water van de Ieperleet dat van Brugge kwam in zee werd geloosd langs de Gouwelozeekreek, die toen een zeearm was. Waarschijnlijk ging men in perioden van wateroverlast wat roekeloos tewerk bij die waterlozing. Immers, Arnout Plevier d'oude en Jan Datens, die op last van de heren van de tresorie van Brugge daar op 24 april 1619 ter inspectie waren gestuurd, moesten vaststellen dat er op het einde van het verswaterstortebed een

²⁴ R.A. Brugge. Reg. Vrije nr. 30 f° 17-18.

²⁵ R.A. Gent. St. v. Vl. Res. 115 f° 174

²⁶ R.A. Gent. Idem. Res. 109 f° 28 v°.

diepe put was, wel 5 – 6 voet dieper uitgespoeld dan het stortebed zelf en die met vette kleiארde moest opgevuld worden.²⁷

7. Aanzet van het kanaalpand Plassendale – Oostende.

Pauwels Sproncholf werd aangeduid als penningmeester van de werken beginnend op 31 juli 1619 voor het uitdiepen en het bedijken van de Ieperleet beginnend aan het sas van Plassendale en zo verder oostwaarts tot aan de twee speien bij Brugge. De werken waren aangenomen door Jan Janssens Gorcum op 31 juli 1619 in opdracht van de Staten van Vlaanderen. Het ging in totaal om 13 aanbestedingen waarvoor, met de bijkomende werken, tot het afsluiten van de rekeningen op 2 april 1622, in totaal 90.520 lb 11 s 6 d tournois werd uitgegeven.²⁸

Op 31 december 1619 vroegen de Staten van Vlaanderen de nodige penningen te mogen lichten om het delven te kunnen verder zetten en voor het afwerken zowel van de Zuidleie tussen Gent en Brugge als van de Ieperleet tot Oostende toe.²⁹

De voltooiing van de werken bleef aanslepen. Waarschijnlijk heeft dat alles te maken met laattijdige betalingen door gebrek aan geld.

Op 19 maart 1620 besloot het Vrije het maalterijrecht met een jaar te verlengen om het gedelf tussen Gent en Oostende af te werken, maar alleen op voorwaarde dat men terstond de vaart tussen Plassendale en Oostende zou aanbesteden en uitvoeren opdat de scheepvaart uit en naar zee zou kunnen plaats hebben en opdat de wateren van het nieuw gedelf zeewaarts zouden kunnen gesueerd worden.³⁰

Ingevolge een brief van Steven de Meester van 23 maart 1620 gaven de Staten van Vlaanderen bevel aan Jo^r Jan de Saldaigne, ontvanger – generaal van de penningen tot het maken van de nieuwe vaart tussen Gent, Brugge en Plassendale, 1.000 gulden vrij te maken om aannemer Plumioen te betalen voor zijn aangenomen werk aan de zoute spei te Plassendale. Op 26 maart 1620 attesteerde notaris van Leyden te Gent dat Geraart en Adriaan Spillebaut in gebreke waren gebleven met de levering van het ijzerwerk dat nodig was om de vier paar deuren op te hangen in het sas van Plassendale. We stellen zelfs vast dat het tot een gerechtszaak kwam bij de Raad van Vlaanderen, die werd aangespannen door meester Pieter Plumioen, François Sanders, Jacques Piersins, Joos Galle fs Joos, François de Strooper, metselaars en aannemers van het sas van Plassendale, te-

²⁷ S.A.Brugge. Nr. 291 Vaart Duinkerke 1580 – 1792. Pf. 305 (1580 – 1640).

²⁸ S.A. Brugge. Nr. 66 Vaart Oostende. Pf. 210 (1619 – 1678).

²⁹ R.A. Gent. St. v. Vl. Resol. 116 f° 2 v°

³⁰ R.A. Brugge. Reg. Vrije nr. 30 f° 41 v°

gen de Geestelijkheid en de Vier Leden van Vlaanderen. Einde mei 1621 verklaarden beide partijen dat ze tot een overeenkomst gekomen waren.³¹

Het Vrije stelde op 9 oktober 1620 vast dat de huizen gebouwd bij het sas van Plassendale weliswaar beschikbaar waren, maar dat er nog iemand moest aange-steld worden om daarin te wonen en zorg te dragen voor het sas. Het Vrije zou daartoe aandringen bij de Staten van Vlaanderen opdat die van Brugge het niet voor het zeggen zouden krijgen, want het lag toch immers buiten hun jurisdictie. Het bestuur van het Vrije besliste op 31 januari 1621 dat de burgemeesters zo-wel bij het Hof als bij de Staten van Vlaanderen moesten gaan pleiten om ter-stond het gebied van het gedelf tussen Plassendale en Oostende te komen visite-ren en deze oplossing te kiezen die voor 's Heer Woutermansambacht het minst hinderlijk was. De burgemeesters brachten op 19 mei 1621 verslag uit over hun bezoek aan het sas van Plassendale en de lozing van de wateren door de schuur-sluis aldaar, in gezelschap van de heer van Fortenes, gedeputeerde van Brugge, en van ingeniarissen. Ze bevonden dat de doorgang onvoldoende was en beslis-ten dat te melden aan het Hof en aan de Staten van Vlaanderen. Als gevolg van een rapport van de Staten van Vlaanderen, besliste het Vrije op 29 oktober 1621, de vaart naar Gent met tenminste vijf voet te verdiepen. Dat werk zou volgende zomer gebeuren. Maar men zou ook terstond het gedelf van Plassendale tot in de grote kreek maken om de overtollige wateren te sueren. Dat laatste was immers ook al door de Staten van Vlaanderen beslist geweest. Deze laatste hadden met de gelanden van de Watering van Blankenberge, gelegen ten zuiden en ten noorden van het nieuw gedelf, de toestand bekeken om te zien hoe de moeilijk-heden met de wateroverlast konden ophouden. Op 22 juni 1622 werd goed be-vonden nog diezelfde zomer de werken voort te zetten aan het nieuw gedelf van Plassendale naar de zee. Samen met de stad Brugge zou gezocht worden naar de meest gepaste middelen om aan geld te geraken. Op 28 juni 1622 brachten de burgemeesters van het Vrije Hecke en Losschaert verslag uit over de meentucht die de gelanden van de Watering van Blankenberge hadden gehouden. De wate-ring moest de penningen vinden tot het delven van de vaart van Plassendale tot in de zeemond en ook voor het maken en leggen van twee sluisjes in de dijk van Bredene om de wateren van de Blankenbergse polder daardoor naar zee te lei-den. De watering van Blankenberge zou daarvoor vergoed worden. De burge-meesters van het Vrije en van Brugge werden gedeputeerd om ter plaatse te ko-men kijken en het concept van aanbesteding voor te bereiden.

Burgemeester Losschaert en de pensionarissen van Marcke en Wynsberghe wa-ren samen met de heer Leysschot komen zien waar men de vaart van Plassenda-le naar de zee best zou aanleggen. Op 7 juli 1622 brachten ze daarover verslag uit. Leysschot en die van Brugge bleven bij hun vroegere mening dat men de plaats moest nemen om uit te komen in de kreek waarlangs men nu vaart van

³¹ R.A. Gent. St. v. Vl. Resol. 116 f° 6, 96 v°.

Plassendale naar zee, niettegenstaande alle redenen, aangevoerd door het college van het Vrije, dat men de plaats moest nemen die uitmondt in de Keignaert. Er werd beslist dat de burgemeesters en de pensionarissen van het Vrije zouden trachten Leysschot van zijn gedacht af te brengen en hem het standpunt van het Vrije te doen bijtreden. Leysschot bleef echter bij zijn mening en het delven zou volgens zijn plan verder uitgevoerd worden. Met de aanbesteding zou verder voortgewerkt worden om het aanstaande zomerseizoen niet te verspelen. Uiteindelijk besliste het Vrije de opinie van Leysschot en die van Brugge bij te treden.

Op dinsdag 12 juli 1622 vroegen de gedeputeerden van de geestelijkheid en van het magistrat van Gent aan de gedeputeerden van Brugge en van het Vrije of ze bekenden brieven aangeplakt te hebben met de vermelding dat op donderdag e.k. de aanbesteding zou plaats hebben van de werken aan de vaart Plassendale – Oostende en als zij daartoe de opdracht hadden gegeven. Ze lieten die van Brugge en van het Vrije weten dat er ten koste van de Generaliteit geen aanbesteding op die dag kon plaats hebben. Als die toch mocht doorgang vinden zouden ze die laten nietig verklaren. Het college van het Vrije besliste aan die van Gent mede te delen dat, op verzoek van de watering van Blankenberge, Hunne Hoogheden een brief hadden gestuurd naar de Staten van Vlaanderen. De watering had de hulp van Zijn Hoogheid ingeroepen om haar wateroverlast kwijt te geraken door het delven van een geleed daar waar beslist was de rivier te maken. De waterschade had nu immer al vier jaar geduurd. Als gevolg daarvan werd de toelating verleend de brieven uit te plakken voorde aanbesteding van dit gedelf. Het was hierbij zeker niet de bedoeling geweest, zoals die van Gent menen, de werken aan de Zuidleie te vertragen. Integendeel, die werken aan Plassendale – Oostende zouden de Zuidleie ten goede komen. Het werk werd uitgevoerd met de opbrengsten van de maalderechten. Op donderdag 14 juli 1622 werd de aanbesteding door de Geheime Raad uitgesteld. Burgemeester Colman was gedeputeerde van het Vrije, naast burgemeester Leysschot en pensionaris Sproncholf. Op 18 juli 1622 werd beslist dat de gedeputeerden ten Hove zouden gaan om voor het gedelf van Plassendale hun opdracht te bekomen zonder nog langer op die van Gent hoeven te wachten. Deze laatsten lieten op 6 augustus 1622 weten dat mocht voortgegaan worden met de aanbesteding voor het gedelf van Plassendale naar Oostende, mits voldaan werd aan zekere voorwaarden. Het College van het Vrije zou alles doen wat het kon om penningen te lichten voor het gedelf van Gent naar Brugge. De collegiën van Brugge en van het Vrije zouden zorgen dat die van de watering van Blankenberge zouden afzien van het verder indienen van klachten over schade en onbruik van hun land ter oorzaak van het nieuw gedelf tussen Brugge en Plassendale, vermits ze nu een goede afwatering zouden krijgen door de vaart Plassendale – Oostende. Op zaterdag 6

augustus 1622 werd het nieuw gedelf tussen Plassendale en Oostende aanbe-
steed.³²

Op 19 augustus 162 werden door de Staten van Vlaanderen de condities
opgesteld voor het maken van een nieuwe sluis in de Bredense dijk bij
Plassendale.³³

8. Sluimerende conflicten tussen scheepvaart en afwatering.

Op 27 augustus 1622 werden in de Ieperleet, tussen Oudenburg en Snaaskerke
enkele ondiepten vastgesteld en het Vrije besliste daarover met Brugge te on-
derhandelen. Drie weken later beslisten de burgemeesters van Brugge en van het
Vrije de aanbesteding van het delfwerk te laten gebeuren.³⁴

De Bruggelingen zagen, in de uitvoering van die belangrijke werken aan de Ie-
perleet, vooral het belang van de scheepvaart. Voor een goede scheepvaart is een
voortdurende hoge waterstand vereist. Dat is echter niet altijd verenigbaar met
de belangen van de landbouwers en de bewoners van de polders. Die tegenstrij-
dige belangen waren de aanleiding tot voortdurende twisten tussen beide partij-
en, waarin bovendien nog de steden Ieper en Oostende tussenkwamen, die de
belangen van hun stad en van hun schippers verdedigden. De wateringen ver-
langden wel hoge waterstanden in de kanalen en de rivieren in de zomer om dan
daaruit water te kunnen aftappen. In de winter verlangden ze lage waterstanden
om het overtollige water, dat op weiden en velden stond, kwijt te kunnen. 's
Zomers echter is het waterpeil in de kanalen, bij gebrek aan voldoende neerslag
en door de verdamping, vanzelf al niet te hoog zodat het peil wegens het belang
van de scheepvaart niet kan verlaag worden. 's Winters staat het waterpeil door
de grote neerslag vanzelf al hoog in de kanalen, en als er daarbij nog perioden
van overvloedige neerslag plaats hebben, komen de polders volkomen blank te
staan omdat de afwatering niet tijdig kan gebeuren. Dat was in de jaren zestien-
honderd zo, maar het is tot op heden af en toe nog het geval, niettegenstaande de
enorme verbeteringen die aan de afwatering sindsdien werden aangebracht. Een
afdoende oplossing zou erin bestaan de scheepvaartkanalen en de afwaterings-
kanalen volkomen te scheiden. In de laatste decennia heeft men meer en meer
gebruik gemaakt van de installatie van pompgemalen die grote hoeveelheden
neerslagwater uit de polders in korte tijd kunnen oppompen in scheepvaartkana-
len met hoger waterpeil die het naar zee afvoeren. Het was in het kader van zul-
ke discussie dat Ieper zich op 14 april 1623 richtte tot de Staten van Vlaanderen.

³² R.A. Brugge. Reg. Vrije nr. 30, f° 63, 71 v°, 83, 100 v°, 126 v°, 127, 129,
130, 131, 132 v°

³³ Zie noot 10.

³⁴ R.A. Brugge. Reg. Vrije nr. 30, f° 136, 141 v°.

Die van Ieper betoogden dat de Ieperleet aanvankelijk werd gemaakt op particuliere kosten van de Ieperlingen en daarna op kosten van de Generaliteit van Vlaanderen. Dat laatste was eveneens het geval voor de Zuidleie. De schippers van de ene stad hebben dus geen grotere vrijheid dan die van de andere beweerden ze. Nochtans, zo gingen ze verder, die van Gent en Brugge maken zich meester van de Ieperleet en de Zuidleie door dagelijks een schip te laten varen van Gent naar Brugge en omgekeerd. Zo profiteert elk schippersambacht 10 gulden per week. De Ieperlingen suggereerden de Zuidleie, die te Brugge aan het Minnewater kwam, af te leiden buiten de stad Brugge naar Scheepsdale of elders om niet langer onderworpen te zijn aan de stad Brugge en het Minnewater. De schippers van Brugge dwongen immers alle vreemde schippers tot lastbreken te Brugge, hetzij te Brugge kwamen uit zee of langs de kanalen. De Ieperlingen meenden door hun voorstel dat lastbreken te kunnen vermijden en bovendien zou de vaarweg nog een mijl korter zijn dan de huidige dwars doorheen de stad.³⁵

In augustus 1623 bekloegen de sluismeesters en de gelanden van het Camerlinxambacht zich erover dat hun landen overstroomd waren ingevolge de hoge waterstand in de oude Ieperleet. Men beweerde het dat nodig was voor het behoud van de scheepvaart. Een afvaardiging van de Staten van Vlaanderen werd ter plaatse gestuurd om de ondiepten te gaan onderzoeken die haar gemeld waren in de Ieperleet tussen Snaaskerke en de Puidebroeken te Leffinge. Precies wegens die ondiepten werden de schepen gehinderd bij het varen naar Oostende en het westerkwartier. De Generaliteit beloofde aan de gelanden 1.800 gulden te geven om de rivier te verdiepen³⁶ en de gelanden van het Camerlinxambacht besloten op 30 augustus 1623 dat aanbod te aanvaarden.

Uit de rekeningen van de watering van Camerlinxambacht over de jaren 1623 en 1624, afgesloten op 20 juni 1625, blijkt dat de verdieping van de Ieperleet gebeurde in de zomer van 1624, tussen de overdracht van Snaaskerke en de Koebrug, gaande naar Leffinge, in vier aanbestedingen over een totale afstand van 570 roeden (2.185 m)³⁷

De verbredingswerken van de Ieperleet tussen Brugge en Plassendale en het opwerpen van dijken langs weerskanten, hadden gronden van de aangelanden ingepalmd. De Staten van Vlaanderen gaven daarom opdracht aan Pieter Baltyn, burgemeester van het Vrije, en aan Pauwels Sproncholf, penningmeester van de werken, beëdigde personen aan te stellen om tot het schatten van de gronden over te gaan. Ze moesten hetzelfde doen voor "de nieuwe rivier" tussen Plassendale en Oostende. Pieter Baltyn was trouwens belast geweest met de directie van de werken tussen Plassendale en Oostende. Men had daarenboven al vastgesteld

³⁵ R.A. Gent. St. v. Vl. Resol. 119, f° 19.

³⁶ Ibid. f° 145 v°

³⁷ S.A.Brugge. Nr. 66 Vaart Oostende. Pf. 211 (1679- 1775)

dat de bermen door de stromingen sterk afgekalfd waren, vooral waar er kwelm en zand was. De bermen moesten daarom met zinkrijs bezet worden en toelating daartoe werd al in augustus 1623 gegeven daar onmiddellijk voor te zorgen.³⁸

Het was echter al december geworden als Pieter Baltyn en Pauwels Sproncholf, op hun verzoek dat de bermen gevaar liepen door te breken, van het Vrije de toelating kregen de penningen te zoeken om de herstellingen te laten uitvoeren.³⁹

Op 14 december 1623 zonden de Staten van Vlaanderen, op verzoek van Brugge en van het Vrije, gedeputeerden naar Brussel met de vraag de toelating los te krijgen de bermen van het nieuw gedelf tussen Plassendale en Oostende over een kleine afstand te verlengen tot aan de Groene dijk Cauwerwe. Ze beweerden dat dit voor de haven van Oostende geen kwaad kon. Ze vroegen aan Zijn Hoogheid een commissaris en een ingeniarij hier ter plaatse te sturen, erbij voegend dat de Generaliteit in geen geval zou betalen.⁴⁰

In zijn handboek met de rekeningen, nopens het delven van de vaart van Plassendale naar Oostende, geeft Pauwels Sproncholf 1 juli 1622 aan als aanvangsdatum van de delfwerken. Er waren zes verschillende aanbestedingen voor de aardewerken waaronder ook een voor het uitmalen van het water. Te Plassendale moesten in de buurt van het sas nog verscheidene werken uitgevoerd worden, o.m. het maken van twee sluisjes, het ene aan de noordzijde, het andere aan de zuidzijde van het sas, het graven van verscheidene geleden zowel ten noorden als ten zuiden van het sas.⁴¹ Het is niet eenvoudig inzicht te krijgen in die opsomming van vrij ingewikkelde waterwerken bij gebrek aan plattegronden. Men kan alleen vermoeden dat het hier sluisjes en geleden betreft om, tijdens de graafwerken tussen Plassendale en Oostende, de afwatering en ook de scheepvaart te laten doorgaan. Uit de teksten blijkt overigens duidelijk dat de sluis voor de scheepvaart en de schuursluis reeds afgewerkt waren.

Tussen het magistraat van Oostende en de Staten van Vlaanderen ontstonden er, na de voltooiing van de vaart, onmiddellijk grote twistpunten waarop ik hier niet verder zal ingaan. Laat ik hier alleen opmerken dat deze twisten beslecht werden door de Raad van Vlaanderen, voor de Grote Raad te Mechelen en voor de Geheime Raad van Zijn Majesteit te Brussel. Uit het betoog van procureur Van den Berghe lichten we dat de besteding voor de rechte vaart van Plassendale naar Oostende plaats had op maandag 8 augustus 1622. Op een andere plaats, zoals boven reeds vermeld, wordt de datum van de aanbesteding gesteld op zaterdag 6 augustus 1622.⁴² De delfwerken hadden plaats "vuyt den rauwen lande" gedu-

³⁸ R.A. Gent. St. v. Vl. Resol. 119, f° 150, 152 v°.

³⁹ R.A. Brugge. Reg. Vrije nr. 30, f° 195 v°.

⁴⁰ R.A. Gent. St. v. Vl. Resol. 119, f° 297.

⁴¹ S.A. Brugge. Nr. 67 Vaart Plassendale 1618 – 1748. Reg. 1622 – 1627.

⁴² R.A. Brugge. Reg. Vrije nr. 30, f° 132 v°.

rende gans het jaar 1623, tot in mei 1624, als de vaart werd geopend. Hij voegt erbij dat dit blijkt uit de rekeningen van Jo^r Jan Gonzales Saldaigne, ontvanger-generaal en commies van de bede bestemd voor het nieuw gedelf, gepresenteerd aan Zijn Majesteit op 9 april 1625.⁴³

De opening van de vaart Plassendale – Oostende in mei 1624 wordt tegengesproken in een verweerschrift van de stad Brugge tegen de klachten van de stad Oostende bij de Grote Raad nopens het lastbreken. Daar luidt het dat er van het sas van Plassendale een nieuwe vaart werd gedolven tot in de haven van Oostende, welke nieuwe vaart “eerst geopent ende deurgesteken is den VIIIen september 1623.”⁴⁴

In een verzoekschrift, gericht tot de koning door het magistraat van Brugge, lezen we “hoe up den VIIIe septembris laetsleden (= 1623) gheopent es gheworden de nieuwe vaart van Plasschendaele streckende tot in de zee ende mont van de haven uwer stede van Oosthende”.

9. Lastbreken of niet? Een aanslepende kwestie.

Dit verzoekschrift werd tot de koning gericht omdat er zich te Oostende een incident had voorgedaan. Nu voor het eerst zeeschepen door de sluis van Plassendale naar Brugge konden varen, had de Brugge poorter en koopman Valentijn de Clercq een Frans schip geladen met wijn bevracht op Brugge. De wet van Oostende handelde zoals ze tot dan toe gewoon was te doen. De schipper van het eerste vreemd schip dat Oostende binnenliep met bestemming Brugge, moest zijn lading lossen op binnenlanders van Oostende, die de wijn dan verder naar Brugge brachten.⁴⁵ Terecht werd de vraag gesteld welk nut het had dat de Generaliteit grote uitgaven had gedaan om de nieuwe vaart te graven en de nieuwe sluis te Plassendale te bouwen. Anderzijds moet ook gezegd dat de Brugse schippers al sinds mensenheugenis elk schip verplichtten tot lastbreken, dat betekent dat elk schip te Brugge zijn lading moest lossen op binnenlanders van Brugge die de koopwaar dan verder ter bestemming brachten. Het is dan ook te begrijpen dat het magistraat van Oostende zich op 23 november 1623 tot de Raad van Vlaanderen te Gent wendde om die toestand aan te klagen. Het nieuw gedelf tusen Oostende en Gent moest volledig vrij te bevaren zijn, zonder last te moeten breken, “dienende voor den ghemeenen coophandel, gheriefve ende commoditeyt van een yeghelyck”. Het waren immers de Staten van Vlaanderen geweest die alles hadden bekostigd en niet het magistraat van Brugge.⁴⁶

⁴³ zie noot 37.

⁴⁴ S.A. Brugge. Nr. 66 Vaart Oostende. Pf. 210 (1619 – 1678).

⁴⁵ S.A. Brugge. Nr. 301 Handel en scheepvaart. Pf. 60 (1600 – 1659).

⁴⁶ Ibid.

De eerste sasmeester te Plassendale, toen nog speihouder genoemd, was Jan Baervoet of Bervoet(s) die op 20 april 1624 door de Staten van Vlaanderen in zijn ambt werd bevestigd. Hij mocht zijn woning behouden maar moest ze wel behoeden tegen wind- en waterschade.⁴⁷ Hij zou er niet lang meer mogen van genieten, want al op 4 februari 1625 kwam hij te overlijden.⁴⁸

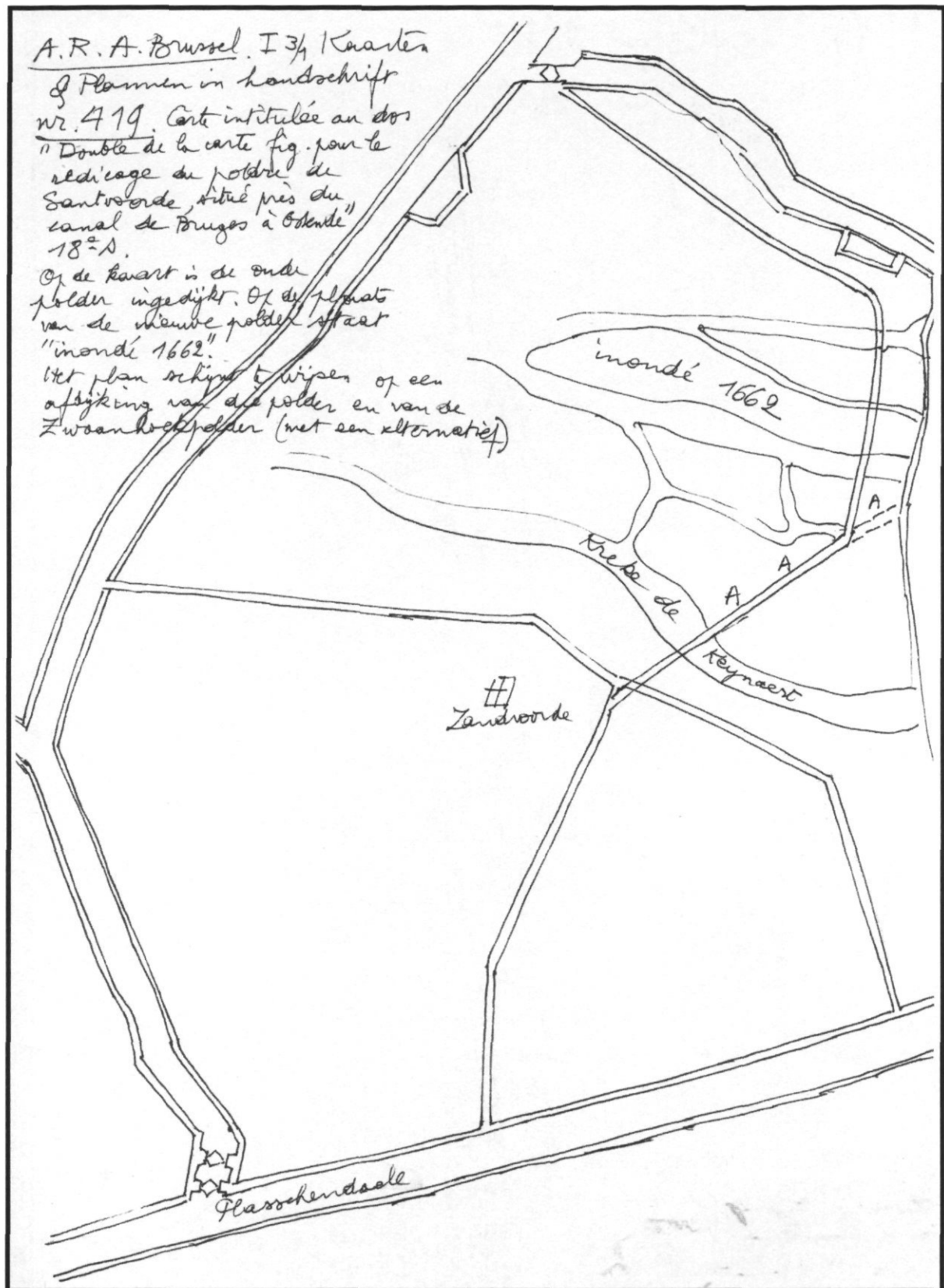
De Raad van Vlaanderen en de Geheime Raad te Brussel wisten niet goed de zaak van het al of niet lastbreken op te lossen en namen voortdurend voorlopige beslissingen. In beroep kwam de zaak 17 jaar later voor de Grote Raad te Mechelen, het hoogste gerechtshof in de Zuidelijke Nederlanden. Deze oordeelde op 31 augustus 1640, opnieuw ten voorlopige titel, dat de schippers van Oostende, Gent en Diksmuide vrij mochten varen op de vaart Brugge – Gent. Toch bleven de moeilijkheden sluimerend aanwezig en bij het minste incident kwamen ze weer te voorschijn. Eindelijk kwam er maar, na meer dan een eeuw touwtrekkerij, een einde aan de betwistingen als de gouverneur – generaal Karel van Lotharingen, bij ordonnantie van 18 mei 1763, het lastbreken afschafte.⁴⁹

Raymond Vancraeynest
9 januari 2002.

⁴⁷ R.A. Gent. St. v. Vl. Resol. 119, f° 404.

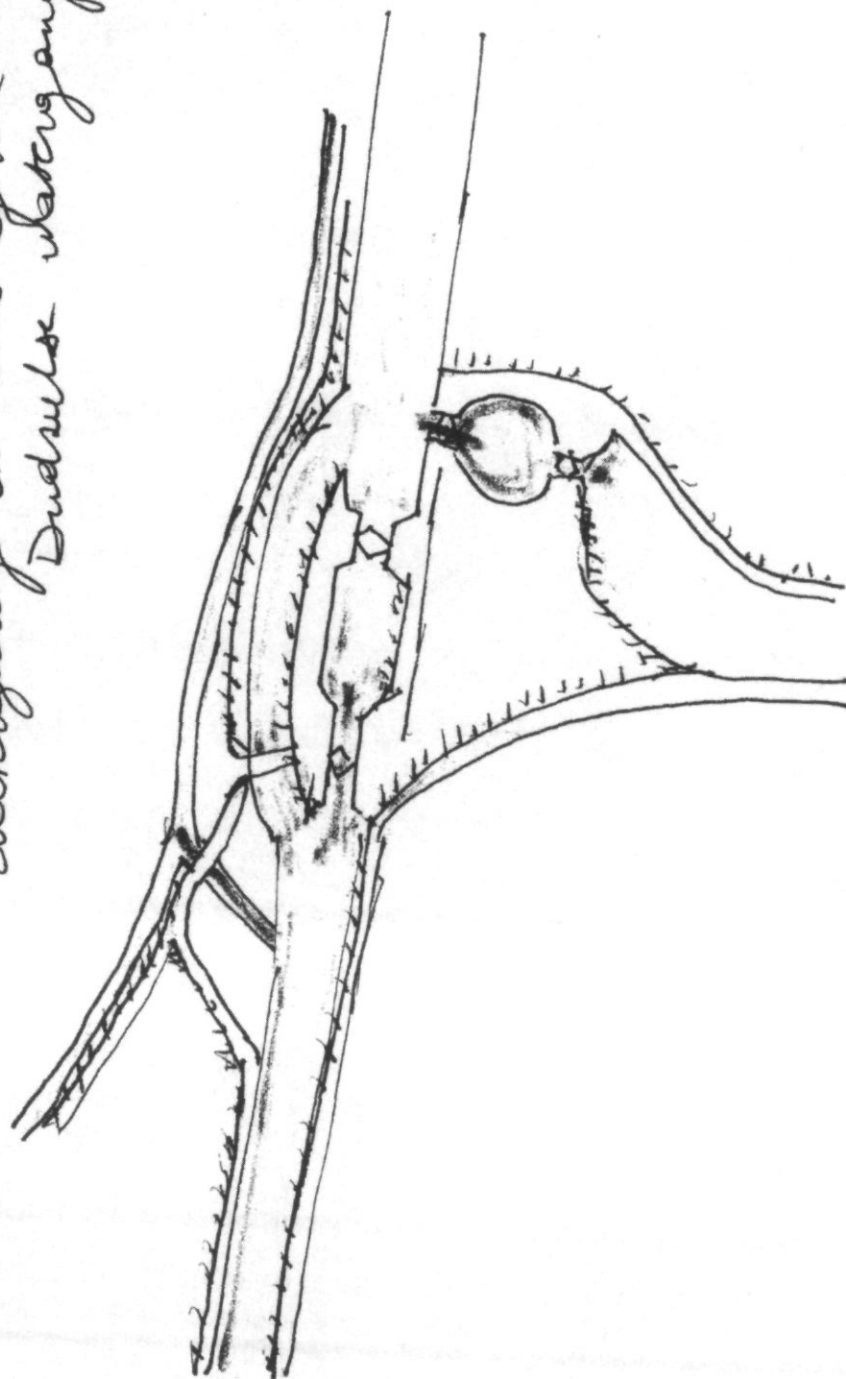
⁴⁸ R.A. Brugge. Reg. Vrije nr. 30, f° 237.

⁴⁹ DE SMET J De doorvaart voor de binnenscheepvaart te Brugge in de 17^e eeuw. Hand. van het Genootschap voor Geschiedenis. Brugge 1971, 9. 192 – 208.

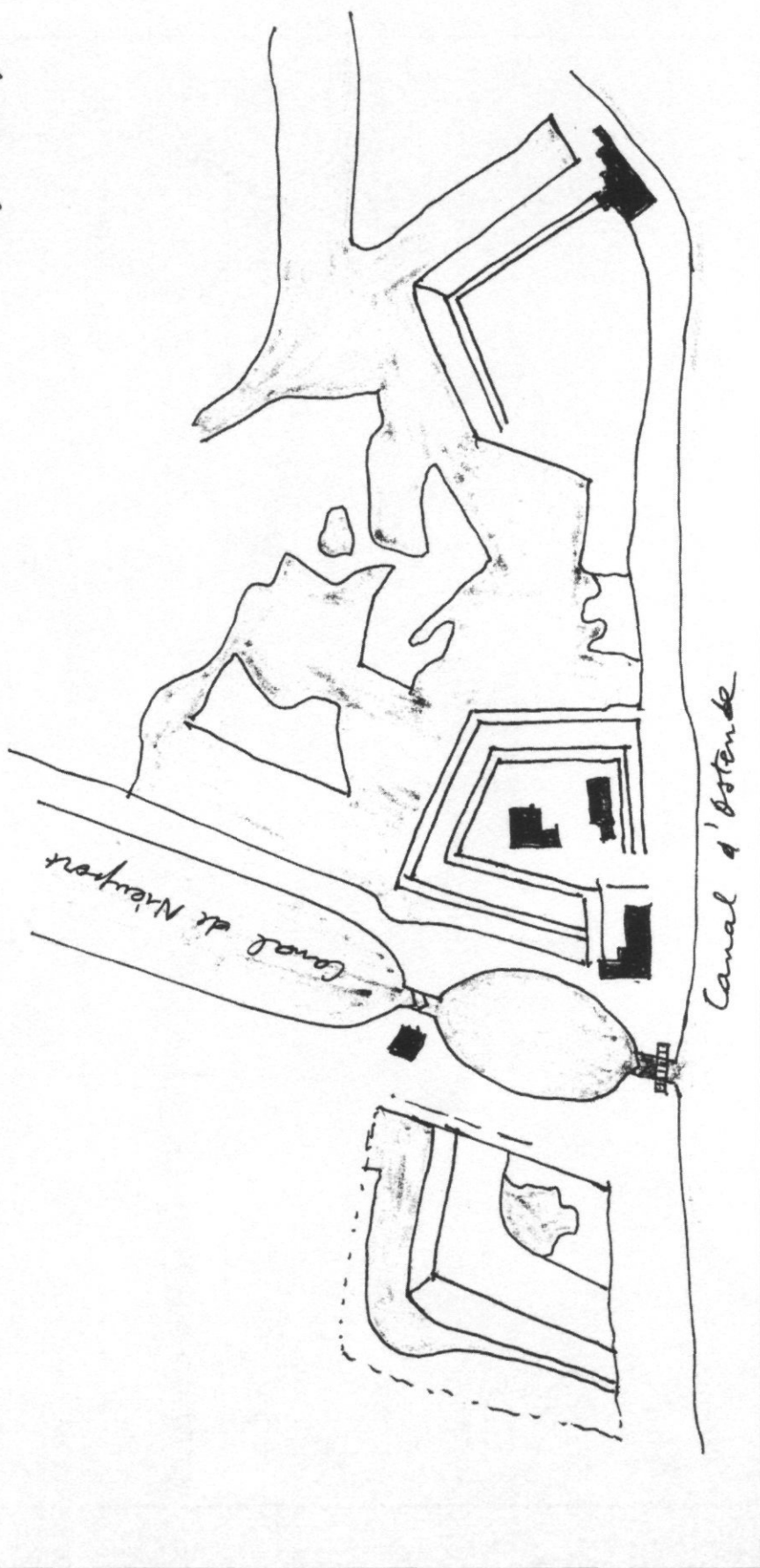
m. 166 R. d. F.

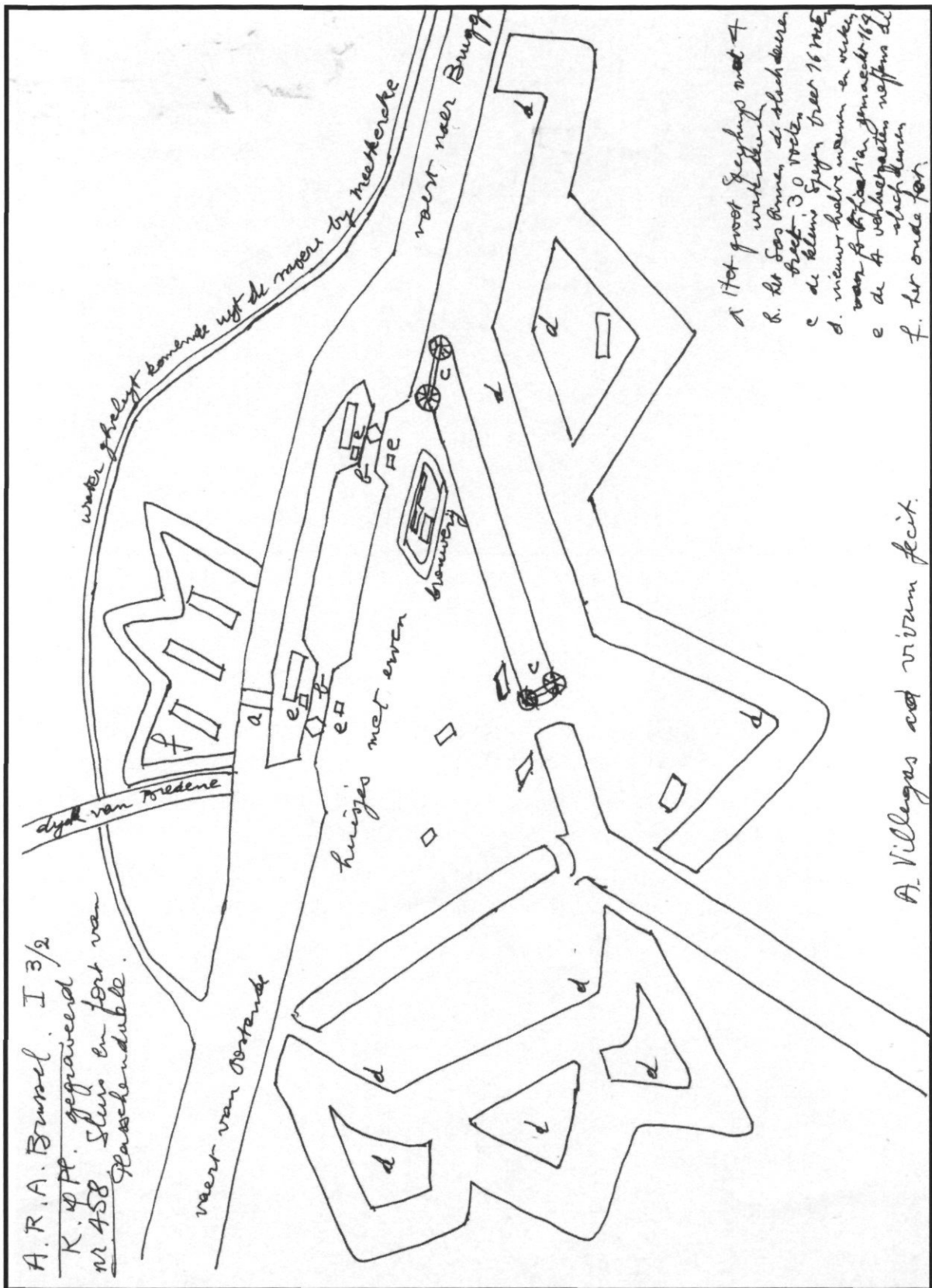
Kaart van de sluizen te Hassendole ca 1650
westelijk stuk van een grote kaart met de
Norderde, de Blenkenbergen dyk, de huseweyde
watergang en 'als yttak de
Dudmulse watergang.

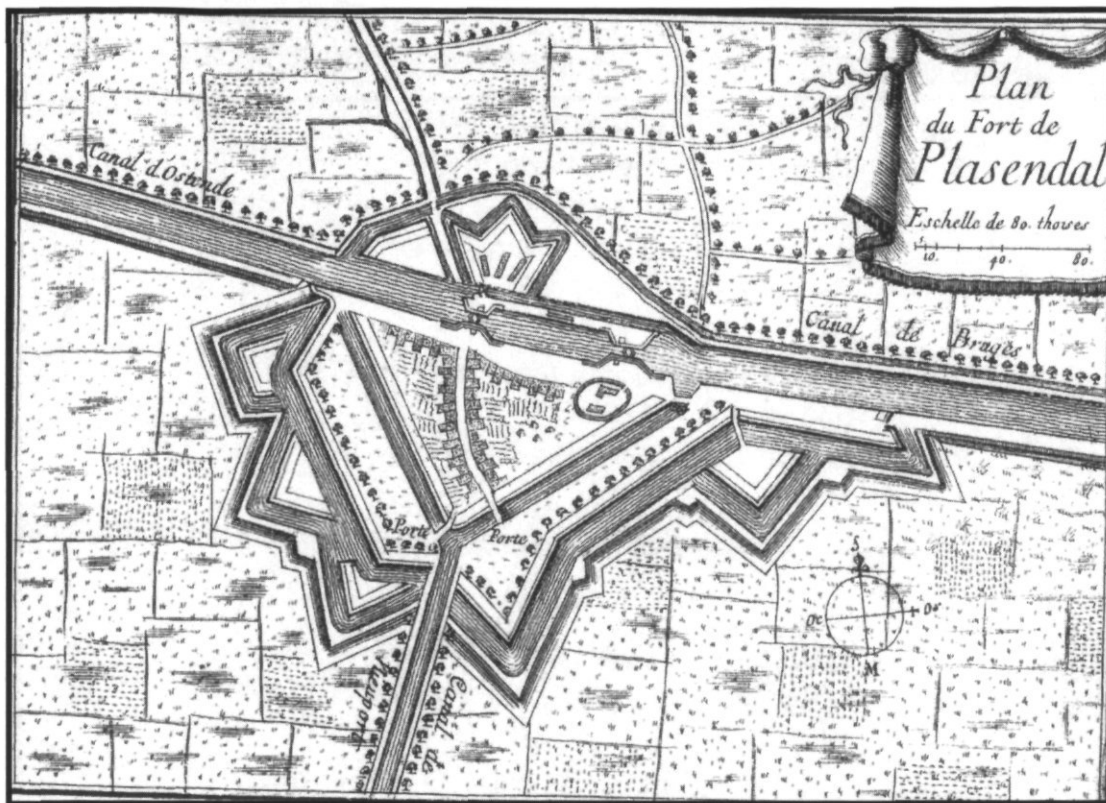

A. R. A. Brussel. I 3 $\frac{1}{2}$ K. p. 17. in ts Nr. 16 te

Plan v/c fort van Plassendale gelegen aan het kanaal Brugge-Rotende, opgemeten en getekend door conducteur en ingenieur Verhulst volgens de orders van luitenant-kolonel en ingenieur de laing, op 16/05/1755, omvattend 5 gemeten, 2 lijnen en 89 roeden, naar v/c Brugge teije.

DE SLUIS, DE SCHUURSLUIS EN HET FORT VAN PLASSENDALE.

Uit: DESPRIET PH. Frans Vlaanderen verloren. Een beeldverslag van de Franse veroveringen 1635 – 1677. Kortrijk 2000.

Heruitgave van het werk van Sébastien de Fontault, ridder de Beaulieu le Donjon (ca. 1612 – 1671)

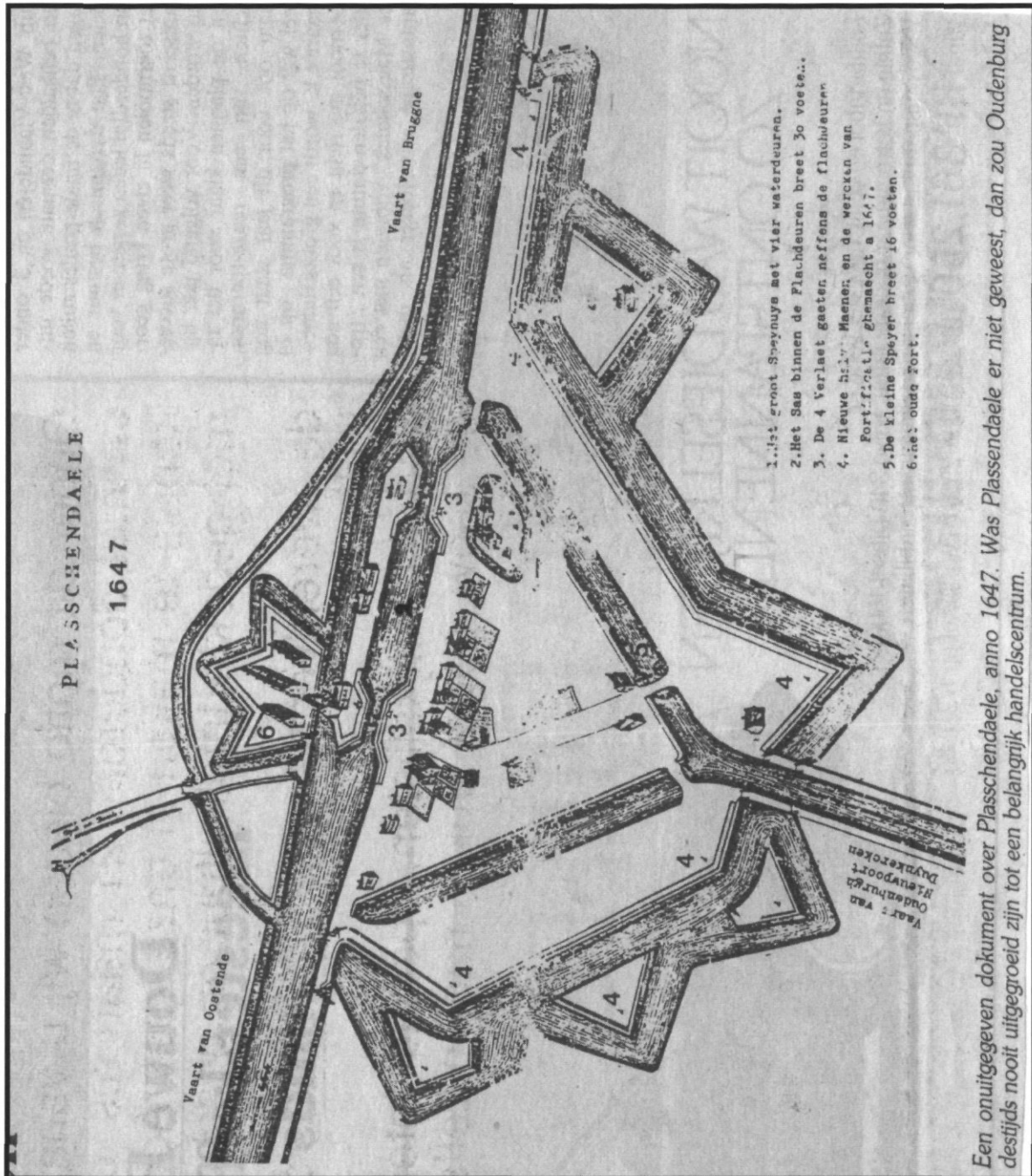
“Les plans et profils des principales villes et lieux considerables du comté de Flandres, avec les cartes générales et les particulières de chaque gouvernement”.

Opedragen aan Lodewijk XIV (1643 – 1715)

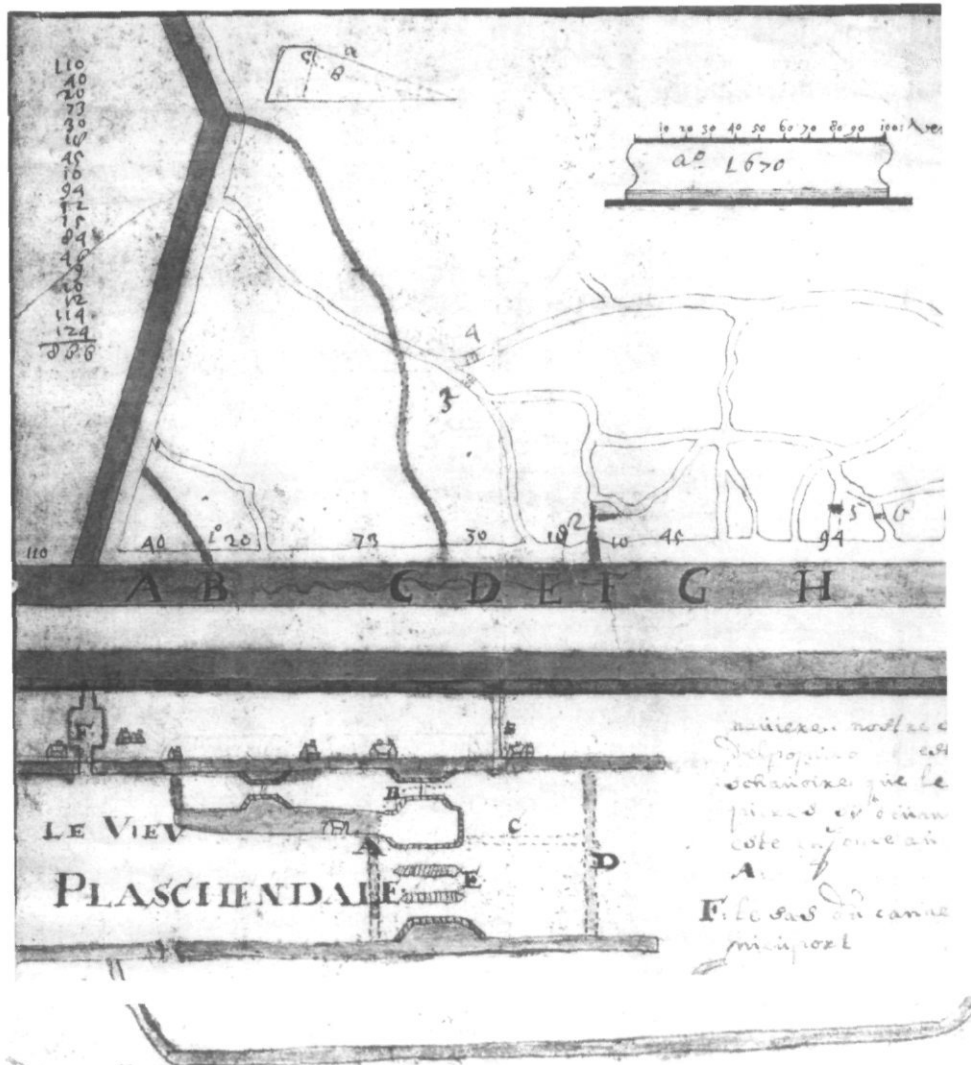
In de ZEEWACHT van 15 maart 1985 vinden we het volgende:

Oudenburg wil "stad" worden.

Hierbij werd volgende kaart afgedrukt:

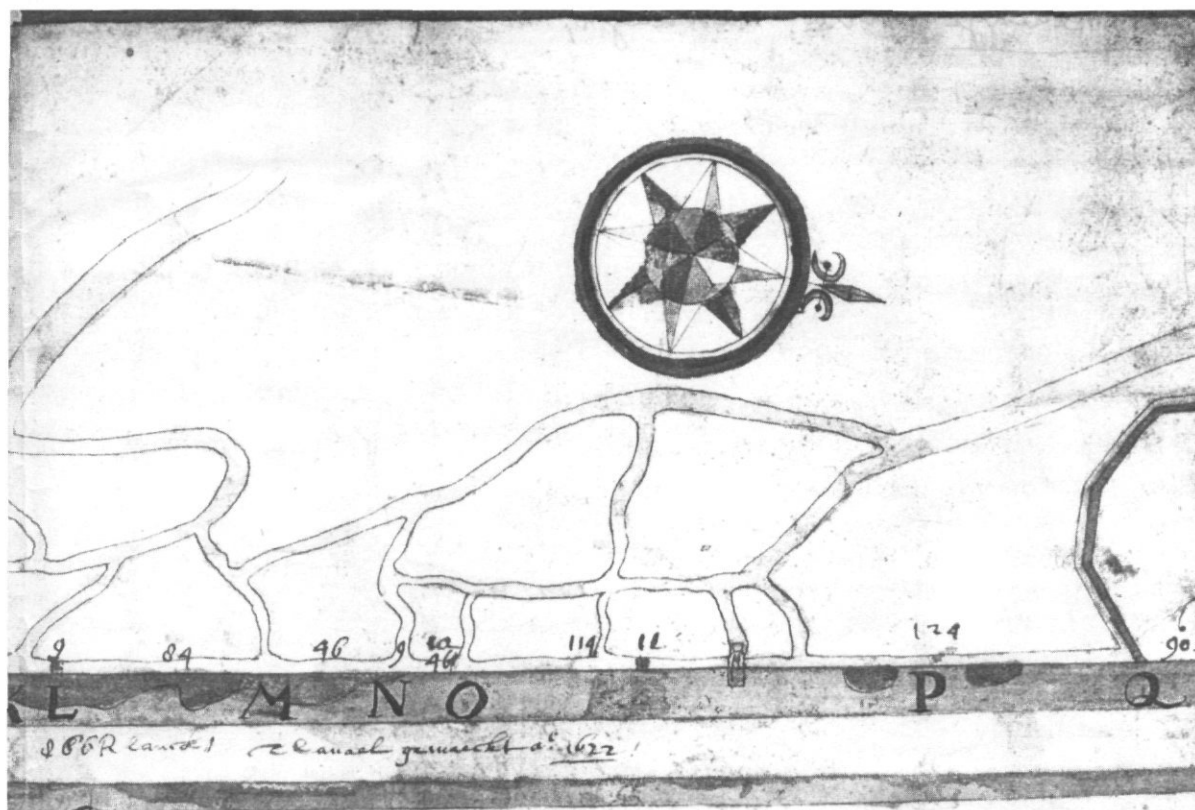
R.A. Brugge. Mestdagh 2230. Le Vieu Plasschendale.

A: Estoit le lieu ou que le singe print sa source. vers B. et la on passe longuets ames lon airoit. Laisser foncez grandes quantite de pierres auec q. quoy le tout estoit hore de percir et par la mille malheux a attendre dont la Remonstrance. abusif qui fellin cas ne pouuoit plus subsister.

B: Est la on lon airoit son maître une damme pour dixant liex 1670. Laisser conler les Eaux qui ont tant conesse a mener par allieurs et par auitres. voyes sans quil fut necessaire de mottre la damme.

C: Les trois Ecluses. que lon dit qu'el deuzem. La Rouge linie est la coix d'nd. singe cause. par malveance auec les fardail de la.

ExPLICATION De ceste carte figurative Contenant la situation et Disposition par le tempest et orage arrive en Landt entre plasendaale et le fort philipe Le 20^e et jours Ensuivant de mors de Septembre 1621.

A. B. Jusques **Q.** sont les ruptures en la mesme dyque es lieux la on ~~seul~~ au parax elle avoit este Repare. fort mal a propos sans avoir Rendu la doctrine en forme de et pourquoy ce malheurieux mal est arrive ayant coste a la province de flandre Environ dix mille florines.

Ensuite et conforme la plus simple declaration et demonstration Envoie a messieurs les Estats de la su^{de} province le ii^e doctobre 1621. su^{de} designant la source et origine de cause.

N. d. i. Jusques et aiezq onse. sont des spectdammes que le soiboyne a l'intente et fait metre en les creques pour Enten que Lad^e dyque n'aurait du tout este Empro flad^e creque ayant este cause a raison que comme su^{de} est que lon avoit mal re Lad^e dyque et que lon avoit prins la terre de son orelle. et aiezq non aiezq. — preroiance lon avoit prins la terre hors du petit fosse fait au long de Lad^e dyque rompie, la quelle estoit devenu trentois pie^{de}s de largeur et onse de profondeur en mois d'un an, et depuis par Lad^e moien des spectdammes. — le tout est accroisse et Remplis.

Le sieur gouverneur d ostende ayant fait oter le port spectdammes et son Exe. (sur la plainte des Estats de flandre) ayant ordonne les Remb

R est une nouvelle Etcluse ayant coste Environ 9000 faite de Jugement mal et brivement fait et pourquoy demeure infructueux.

Uitleg bij blz. 66 en 67 zoals gegeven op de kaart. Blz. 66 en 67 dienen naast elkaar gelegd.

R.A. Brugge. Mestdagh 2230. Le Vieu Plasschendale.

Linker zijde

A. estoit le lieu ou que le suger print sa source vers **B** et la on passe longues anes l'on avoit laiser foncer grandes quantité de pieres avecq quoy le tout estoit hors de pereil et par la nulle malheur a attendre dont la remonstrance abresijf qu'icelluij sas ne pouvois plus subsister.

C. est la ou l'on auroit sen maitre une damme pour durant l'iver 1670 laiser couler les eaux qui ont tant cousse a mener par allieurs et par autre vojies sans qu'il fut necessaire de mettre la damme.

D. E. les trois escluses que l'on dit spoeldeuren. La rouge linie est la cours dudit suger cause par malveance avecq les fardeau de la nostre Sr del populo et est a schavoire que les pières cij devant ont este enforce au lieu **A**

F le sas du canael de Nieuport.

Rechter zijde

Explication de ceste carte figuratijve contenant la situation et ruptur par le tempest et orage arive en la dijcke entre Plasschendale et le fort Phelipe le 20e et jours ensuivante du mois de septembre 1671.

A B jusques **Q** sont les ruptures et le mesme dijcke es lieux la ou un an aupara vant elle avoit este repare fort mal à propos sans avoir rendu la sockeure en forme du et pourquoy ce malhuereulx mal est arive aijant coute a la province de Flandre environ dix mile florins.

Ensuite et conforme la plus ample declaration et demonstration envoie a mes siegneurs les Estats de la susdite province le 11e d'octobre 1671 susdit designant la source et origine de cause.

No **1** jusques et avecq **onse** sont des speckdammes que le soubsigne a intenté et fait metre en les crecques pour éviter que la dite dijcke nauroit su tout este em porte, la dite crecque aijant este cause a raison que comme susdit est que l'on auroit malrevu la dite dijcke et que l'on avoit prins la terre de son ortelle et au sij non avecq prevoiance l'on avoit prins la terre hors du petijt fosse fait au longh de la dite dijcke rompue, laquelle estoit devenu trentsis pieds de largeur et onse de profondeur en mois d'un an, et depuis par la dite moiens des speck dammes le tout est accroisse et remplis. Le sieur gouverneur d'Ostende ayant fait oter les dit speckdammes et Son Exc. (sur la plainte des Etats de Flandres) ayant ordonne les remettre est une nouvelle escluse ayant coute environ 9.000 faute de jugement mal et induement fait, et pourquoy demeure infructueux.